

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA
ČESKÉ REPUBLIKY

Oběti trestných činů a možnosti pomoci

PhDr. Tomáš Kellner

Odborný regionální konzultant

Probační a mediační služba

Obsah

- ✓ Probační a mediační služba
- ✓ Viktimologie
- ✓ Viktimnost - jaké faktory ovlivňují, že se někdo stane obětí
- ✓ Viktimizace - průběh; co na ni má vliv
- ✓ Sekundární a opakovaná viktimizace
- ✓ Oběti a latentní kriminalita
- ✓ Pomoc obětem - zásady
- ✓ Průběh poradenství a pomoci obětem
- ✓ Laická pomoc obětem
- ✓ Mýty o obětech

Probační a mediační služba

Poslání a cíle

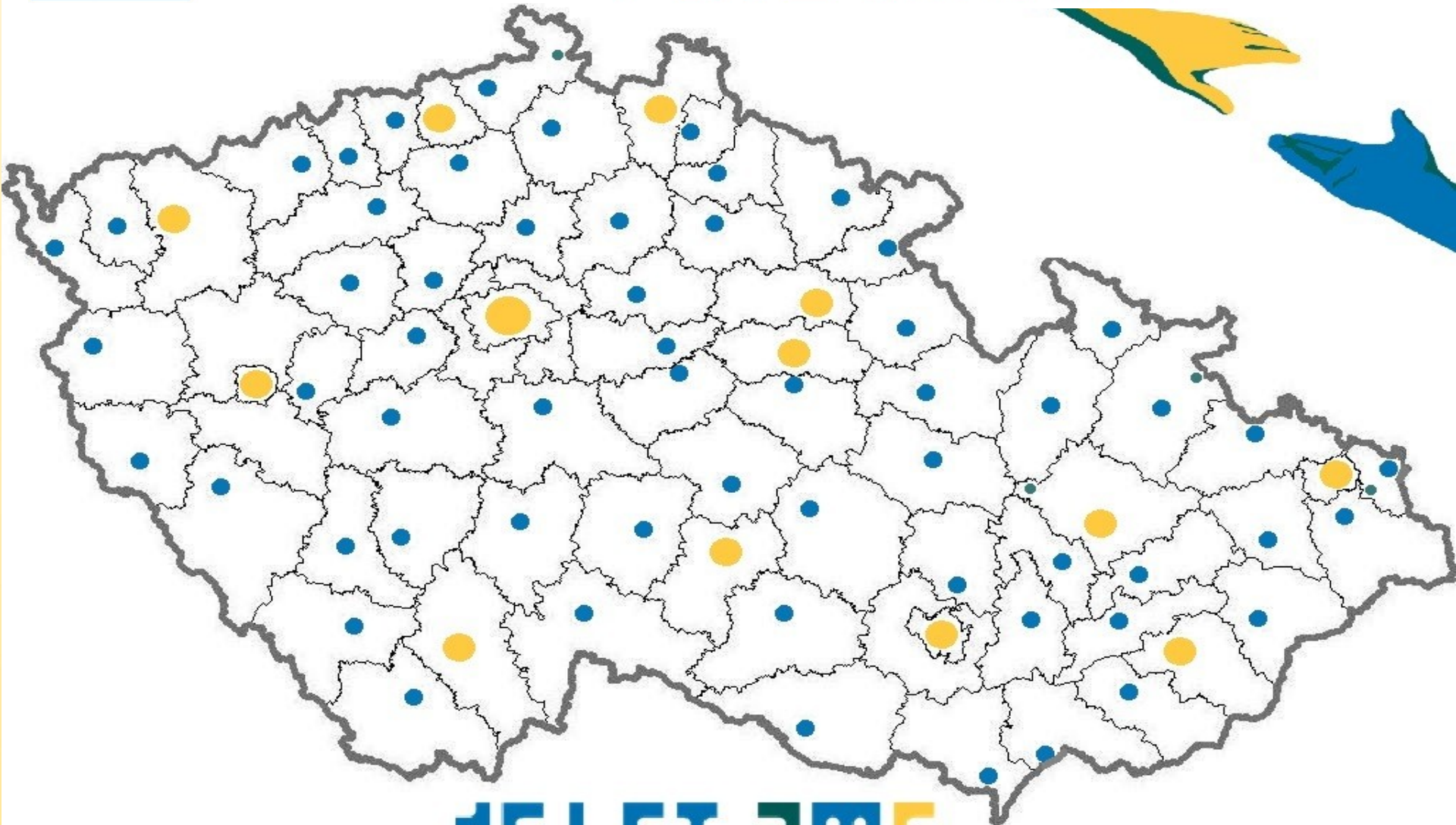
- ✓ **Integrace pachatele**
- ✓ **Pomoc obětem**
- ✓ **Ochrana společnosti**
- ✓ **Realizované činnosti** – probace, mediace, parole, TDV, TZV, OPP, děti a mládež, pomoc obětem
- ✓ **Aplikace restorativní justice do praxe**

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA
ČESKÉ REPUBLIKY

15 LET PMS

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA

Retributivní X Restorativní justice

Retributivní (trestající, odplatná) justice	Restorativní (obnovující) justice
Trestný čin – porušení práva a prohřešek proti státu	Trestný čin – prohřešek proti osobě a narušení vzájemných vztahů
Porušením zákona vzniká vina	Porušením zákona vznikají závazky a povinnosti
Spravedlnost je naplněna skrze uznání viny a uložení trestu	Spravedlnost je naplněna za účasti oběti, pachatele a členů komunity, kteří usilují o obnovu narušeného stavu a vztahů
Hlavní zřetel kladen na potrestání	Hlavní zřetel kladen na potřeby poškozeného a odpovědnost pachatele v procesu nápravy

Oběti trestného činu

- ✓ **Existují faktory, které to ovlivňují, že někdo se obětí stane?**
- ✓ **Je náhoda, že se stane někdo opakovaně obětí?**
- ✓ **Co obětem ubližuje? A co obětem pomáhá?**
- ✓ **Jak lze obětem pomoci?**

Důležité pojmy

✓ **Viktimologie**

*„Viktimologie (z latinského victima = oběť) je subdisciplína **kriminologie** zabývající se obětí a jejími biosociálními a psychologickými charakteristikami, procesy viktimizace, vztahy mezi obětí a pachatelem, rolí obětí v průběhu vyšetřování a soudního projednávání trestného činu, pomocí oběti včetně jejího odškodnění a rehabilitace a v neposlední řadě i prevencí viktimizace, tj. způsoby, jak ochránit potenciální oběti před kriminalitou.“*

✓ Historie a původ viktimologie

✓ Různé směry (akademická, kriminalistická, kritická)

✓ **Viktimnost**

✓ **Viktimizace**

Kdo se může stát obětí TČ?

✓ Každý....?

Kdo se může stát obětí TČ?

- ✓ **Rizikové faktory ovlivňující viktimizaci**
- ✓ **Míra viktimnosti**
- ✓ **„Spolupodílení se“ se ze strany oběti a náchylné (zranitelné) oběti (B. Mendelsohn) - kompletně nevinná oběť X simulující oběť**
- ✓ **Statické znaky – vlastnosti oběti (H. Von Henting)**
 - ✓ Děti, ženy, senioři, minority, osamělí lidé, depresivní
- ✓ **Dynamické znaky – interakce oběti s pachatelem**

- ✓ **Rizikové faktory – podsouvání viny oběti (?)**

Proces viktimizace – primární viktimizace

- **Proces, kdy se osoba stává obětí TČ**
- **Velmi odlišné bezprostřední reakce na čin**
- **Osoba pachatele (známý X neznámý)**
- **druh činu (intenzita, nečekanost X dlouhodobost)**
 - naučená bezmoc u případů DN; stockholmský syndr.
- **osoba obětí** (previktimní osobnost věk, zdraví, kondice...)
- **reakce okolí** (pomoc X apatičnost, odsouzení činu, oběti)

Sekundární a opakovaná viktimizace

- ✓ Proces, kdy je oběť zraňována jevy, které nejsou spjaty s jednáním pachatele – přístup OČTŘ, okolí, médií...
- ✓ Očerňování, zlehčování újmy (hodnocení chování oběti), svalování viny,
- ✓ Setkání s pachatelem, délka trestního řízení, necitlivý přístup OČTŘ, nedostatek informací, opakované výslechy (necitlivé otázky)
- ✓ Fascinace činem, stigmatizace oběti
- ✓ Některé oběti jsou viktimizovány opakovaně
 - ✓ Jejich chování
 - ✓ Zaměření pachatelů
- ✓ Terciální viktimizace

Latentní kriminalita

- ✓ **Kriminalita, která nebyla oficiálně nahlášena**
- ✓ **Různé důvody, proč oběti neohlašují**
 - **Obava z pachatele**
 - **Strach z reakce OČTŘ, okolí**
 - **Šance na vyšetření**
 - **Nevnímá se jako oběť**
 - **Závažnost činu – viktimologický paradox**

Mýtus ideální, „čisté“ oběti /Nils Christie/

- Oběť je v porovnání s pachatelem slabá
- Nevystavovala se riskantní situaci
- Nenese žádný podíl na vzniku zločinu
- Nebyla ve vztahu s pachatelem
- Pachatel je jednoznačně špatný a silný

SOUCIT VEŘEJNOSTI, OČTŘ, ROLE MÉDIÍ

Reakce na trestný čin

(obrazky – Dily krup bezpečí)

Prožívání velmi rozmanité a osobité

Jakákoliv reakce na takovou nenormální situaci je normální

AKTIVNÍ (obrana, útok) X PASIVNÍ (ustrnutí)

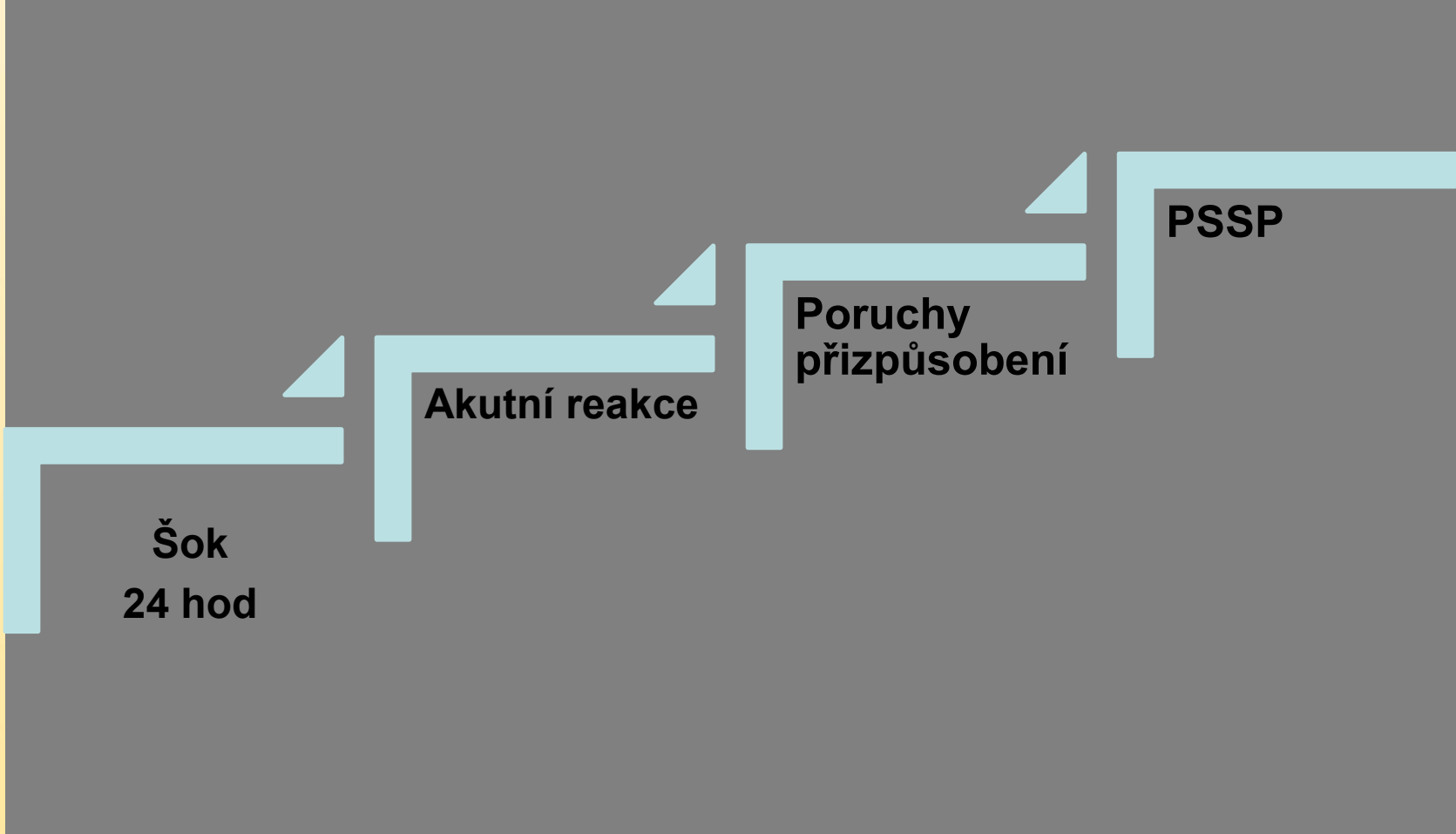

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA
ČESKÉ REPUBLIKY

Reakce na trestný čin – vývoj v čase

Následky trestného činu – psychická oblast

ÚZKOST

ZLOST

ZMAR

OPUŠTĚNOST

PANIKA

NÁLADOVOST

STRACH

ZOUFALSTVÍ

ZTRÁTA ILUZÍ
KONTROLY
A ILUZÍ DOBRÉHO
SVĚTA

NEJISTOTA

ZRANITEL
NOST

POCIT
ZNEUCTĚNÍ
A ZTRÁTA
DŮSTOJNOS
TI

PROVINĚNÍ

ZTRÁTA ILUZE O
SPRAVEDLNOSTI

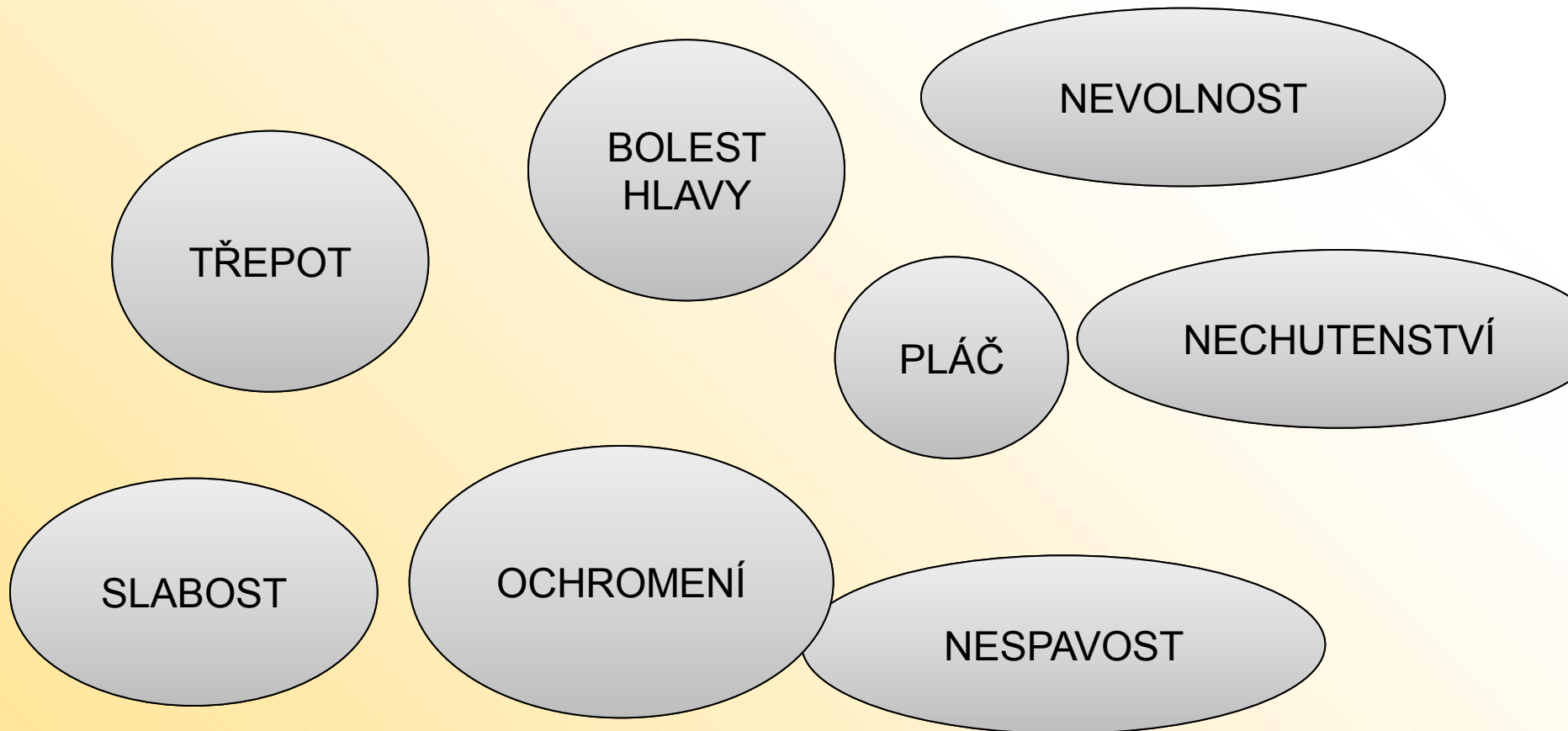
POCIT IZOLACE

NESKUTE
ČNOST

Následky trestného činu – fyzická oblast

Psychosomatické projevy

Následky trestného činu

- **Finanční ztráta**
- **Fyzické zranění**
- **Psychické změny**
- **Sociální problémy**
- **Praktické starosti**
- **Dopady i v spirituální dimenzi**

I malá újma může zanechat závažné následky!!

PMS a pomoc obětem

Základní zásady práce s oběťmi

1. V počátku pracujeme s příběhem v takové formě, jak ho sděluje klient. Ověřování faktů je věcí policie.
2. Umožníme ventilaci, necháme klienta vyprávět.
3. Poskytujeme profesionální podporu, ptáme se po tom, co nyní klient potřebuje, co ho přivádí k nám (pokud není pozván naší organizací).
4. Neptáme se na detaily příběhu, spíše na pocity, reakce a problémy klienta.
5. Vyjadřujeme účast, empatii.
6. Snažíme se nenechat se fascinovat příběhem (věty typu „*to je hrozné...*“, „*jak to bylo dál...*“, nepatří do této situace).
7. Ptáme se po zdraví, obtížích, v případě potřeby doporučíme lékařskou péči.
8. Máme na paměti právní rozměr pomoci, odkazujeme na organizace poskytující právní pomoc.
9. Zjišťujeme, zda někdo v okolí také nepotřebuje pomoc.
10. Důležité je řídit se přáním oběti (v rámci reálných možností). Nevnucujeme svou představu o dalším postupu.

Některé „Zlaté“ věty

- ❖ → „*Seberte se...*“
- ❖ → „*Ted' se nemůžete hroutit.*“
- ❖ → „*Vím jak Vám je, vím jak se cítíte.*“
- ❖ → „*Udržujte se v aktivitě.*“
- ❖ → „*Všechny věci pominou.*“
- ❖ → „*Život jde dál...*“
- ❖ → „*Co se stalo, to se stalo.*“
- ❖ → „*Nezatěžujte druhé svými problémy.*“
- ❖ → „*Počkejte, časem se to zlepší.*“
- ❖ → „*Musíme jít dál.*“
- ❖ → „*Bud'te vděčný (vděčná) za to, že již utrpení skončilo.*“
- ❖ → „*Bud'te vděčný (vděčná), že jste spolu byli tak dlouho.*“
- ❖ → „*Bud'te vděční, že máte ještě další dítě.*“
- ❖ → „*Najdete si někoho jiného.*“
- ❖ → „*Vedl (vedla) bohatý život.*“

Odborná pomoc - poradna pro oběti TČ

✓ **Poradenství (osobní, telefonické, emailové)**

- ✓ Základní právní informace
- ✓ Psychosociální podpora (práce s emocemi), doprovázení
- ✓ Zprostředkování dalších služeb (psycholog atd.)
- ✓ Podporování aktivity
- ✓ Individuálně dle potřeb a dle fází TŘ
- ✓ Poskytování bezpečí, důvěry, empatie
- ✓ Důraz ne na způsobenou újmu ale na vzniklé následky

- ✓ **VŠE ANONYMNĚ,
BEZPLATNĚ**

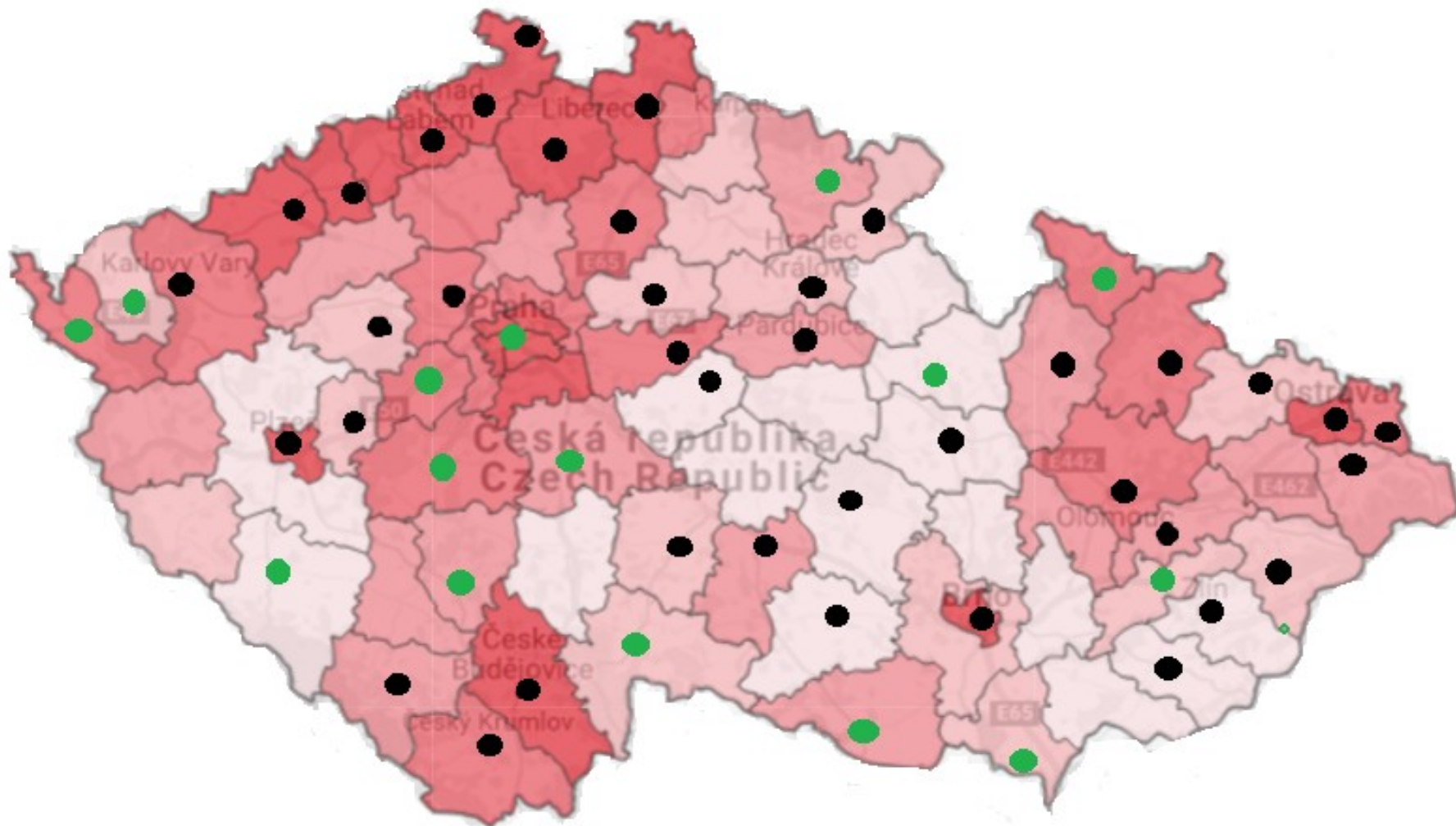

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA
ČESKÉ REPUBLIKY

Pomoc obětem TČ

Pomoc při uplatňování práv obětí dle ZOTČ

- ✓ **Právo na odbornou pomoc**
 - ✓ Právní informace, restorativní programy
- ✓ **Právo na informace – SROZUMITELNĚ A VĚCNĚ!**
 - ✓ Práva oběti, práva poškozeného, informace o službách a o trestním řízení
- ✓ **Právo na ochranu soukromí**

Pomoc při uplatňování práv obětí dle ZOTČ

- ✓ **Právo na ochranu před hrozícím nebezpečím**
 - ✓ Informování o institutech a předběžných opatřeních
- ✓ **Právo na ochranu před druhotnou újmou**
 - ✓ Šetrný výslech, osobou stejného či opačného pohlaví; zabránění setkání s pachatelem,
 - ✓ Doprovod důvěrníkem
 - ✓ Prohlášení oběti o dopadu trestného činu na její život
- ✓ **Právo na peněžitou pomoc**

Pomoc obětem - shrnutí

- ✓ **Potřeby obětí**
- ✓ **Komplexní pomoc**
 - ✓ právní, praktická i psychosociální podpora
- ✓ **Dle stavu, potřeb oběti a fáze TŘ**
- ✓ **Postavení PMS (pachatelé)**
- ✓ **I malá újma může mít vážný následek**
- ✓ **Výskyt pseudoobětí**

Laická pomoc ze strany okolí

Bezprostřední okolí (rodina, přátelé atd.) má významný vliv na dynamiku prožívání a schopnost překonat vzniklou situaci!

Mýty

- ✓ Oběť je nemocná, potřebuje přístup jako by byla nemocná
- ✓ S obětí se o činu nesmí mluvit

Co lze dělat?

- ✓ Zpracování pocitu viny
- ✓ Normalizace následků a prožívání
- ✓ Obnova pocitu bezpečí a schopnosti důvěřovat okolí
- ✓ Podpora při vyjadřování emocí
- ✓ Obnova víry ve vlastní schopnosti
- ✓ Praktická asistence – např. důvěrník v rámci trestního řízení

Jak se vyrovnat s dopady trestného činu?

- ✓ **Pomůže Vám, pokud si promluvíte o tom, co se Vám stalo s Vašimi blízkými či přáteli**

sdílení zkušeností, myšlenek a pocitů vám může pomoci lépe porozumět tomu, co se stalo.

- ✓ **Řekněte, jak se cítíte, nebojte se projevit emoce**

Vysvětlete vašimi blízkým, co se stalo a jak se cítíte. Vaši blízcí nemusí rozumět tomu, proč reagujete jiným způsobem a mohou mít o vás obavy.

- ✓ **Vyhledejte odbornou pomoc – NNO, střediska PMS**

- ✓ **Pamatujte na to, že dopady trestného činu mají tendenci se v průběhu doby zmenšovat.**

Většina lidí, kteří se stanou obětí trestného činu, se časem zotaví a vrátí ke svému běžnému stylu života.

Myslete na to, že vaše reakce na trestný čin se budou postupně zmenšovat až zcela vymizí a vy se zotavíte a vrátíte zpět ke svému každodennímu životu.

Přehled mýtů o chování oběti

Projevy

Mylná interpretace

Chová se, jako by se nic nestalo ↔ Vymýšlí si, čin se nestal, lže

Nevzpomíná se na určité události ↔ Zatajuje důkazy

Nestěžuje si na újmu ↔ Čin na ni nezanechal následky, netřeba jí pomoci

Neví si rady ↔ Je potřeba rozhodnout za ni

Je nemocná ↔ Vyžaduje režim nemocného klid, izolaci, léky

Z praxe víme, že...

- ✓ Oběť nikdy nezapomene na trestný čin
- ✓ I když situaci nezpůsobila, musí investovat energii do zhojení traumat
- ✓ Zvláště citlivé jsou okamžiky těsně po činu, po návratu z léčení
- ✓ Při návratu do práce či školy posttraumatické poruše lze předejít vhodnou pomocí

Mýty a fakta znásilnění

- ✓ **Mýtus atraktivní oběti**
- ✓ **Mýtus o bránění se**
- ✓ **Mýtus o slušných a neslušných ženách**

Tab. 1.4 Mýty a fakta o znásilnění

<i>Kognitivní stereotypy</i>	<i>Empirická fakta</i>
Znásilnění probíhá formou přepadení.	Většina znásilnění se odehrává v sociální blízkosti.
Znásilňovači jsou psychicky vyšinutí a nápadní.	Znásilňovači nemusejí být vůbec sociálně nápadní ani duševně choří.
Většina žen se v průběhu znásilnění masivně brání.	Většina žen se obvykle pokouší o verbální obranu. Strach o život je blokuje.
Znásilnění způsobuje hlavně těžkou újmu na tělesném zdraví.	Většina znásilnění končí spíše lehčími až středními tělesnými zraněními. Závažnější jsou ovšem poškození psychická.
Ženy vnímají znásilnění jako agresivní, vynucený sexuální styk.	Ženy vnímají znásilnění jako existenciální ohrožení života.

Literatura

- ✓ Kuchta, J. – Válková, H. a kol.: *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha: C. & H. Beck, 2011.
- ✓ Tomášek, J.: *Úvod do kriminologie. Jak studovat zločin*. Praha: Grada Publishing, 2010.
- ✓ Zehr, H.: *Úvod do restorativní justice*. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici. 2013.
- ✓ Čírtková, L.: *Viktimologie pro forenzní praxi*. Praha: Portál, 2014.
- ✓ Čírtková, L. a kol.: *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. Praha: Grada, 2007.
- ✓ Velikovská M.: *Psychologie obětí trestných činů*. Praha: Grada, 2015.

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

PROBAČNÍ A MEDIAČNÍ SLUŽBA
ČESKÉ REPUBLIKY

Děkuji za pozornost

Dotazy?

PhDr. Tomáš Kellner

Kellner.pms@gmail.com

www.pmscr.cz

www.facebook.com/pomocobetemTC

